

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

ولی و ولایت در قرآن کریم

(رساله ماستری)

محصله: حلیمه حلیمی

استاد راهنما: پوهاند دکتور عبدالباری حسینی

سال: 1401 هـ ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
پروگرام ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

ولی و ولایت در قرآن کریم (رساله ماستری)

محصله : حلیمه حلیمی
استاد راهنما: پوهاند دکتور عبدالباری حمیدی

سال: 1401 هـ . ش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترمه بی بی حلیمه بنت حبیب الله: ID نمبر SH-MST-97-396 محصله دور چهارم تفسیر و حدیث
 که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: ولی و ولایت در قرآن کریم
 به روز شنبه ۱۳/۱۲/۱۳۹۹ هـ ش موفقانه دفاع نمود، و به اساس
 بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۵ (نمره به عدد) لویه و جلیله (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور نصرمن الله مجاهد	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالرحمن شاه	عضو هیات	
۳	دکتور عبدالباری حمیدی	استاد رهنما و رئیس جلسه دفاع	

..... معاون علمی

..... امر بورده ماستری

خلاصه

موضوع تحقیق که " ولی و ولایت از نظر قرآن کریم " میباشد از حیث جزئیات و مفهوم در منابع و کتب تفاسیر، کتب عقیده و کتب معتمد علمی دیگر مورد بررسی قرار گرفته است. - " ولی " ویا صاحب ولایت، همان فرد مؤمن و متقی است که همواره در پرتو ایمان زندگی اش را سپری نموده و بر فرایض و واجبات پایبند بوده و از حرام و منهیات اجتناب می ورزد. و مراد از " ولایت " رسیدن به درجه کمال طاعت و بنده گی خداوند متعال میباشد. - هم چنان ولایت همانا تقوا و عمل به مقتضای ایمان و اتباع از قرآن کریم و سنت رسول الله صلی الله علیه و سلم میباشد.

در تحقیق روی مفاهیم و صداقات هر دو واژه (ولی و ولایت) با استدلال از آیات قرآن کریم و با استناد به دیدگاهای مفسرین بحث شده است. اهمیت این دو واژه (ولی و ولایت) در این است که به امر عقیده و ایمان ارتباط داشته و رابطه بنده را با خالقش تنظیم میکند، و ولایت راه رسیدن به تقوا و خدا ترسی بوده و نیز ولایت سپری است در برابر وسوسه های شیطانی. مقصد اصلی تحقیق همانا معرفی ولی و ولایت در پرتو قرآن کریم می باشد.

هدف تحقیق :

-انجام خدمت در راستای دعوت که یک وجبیه و مکلفیت دینی است، با بحث روی یکی از موضوعات مهم دینی و قرآنی.

- هدایت به راه راست و رسیدن به مقام ولایت بدون امثال به اوامر الهی ممکن نخواهد بود باید هر فرد مسلمان هدف زنده گی دینی و دنیایی خود را طبق رهنمود های الله متعال و پیغمبرش تنظیم نماید آنچه رسول الله صلی الله علیه و سلم آورده است با خود لازم بگیرد و از آنچه منع نموده است اجتناب نماید و لو اینکه در قرآن کریم هم نباشد .

-با پرداختن به این گونه مسائل به دلیل نبود کارهای تحقیقی در این زمینه که یکی از نیازمندی های مبرم جامعه ما است در حد توان مرفوع خواهد شد.

روش و شیوه تحقیق: موضوع به صورت تحلیلی و موضوعی در نصوص شرعی و کتب معتمد دیگر به شکل محوری و شیوه نظری بررسی شده است و از کتب معتمدی که منابع این تحقیق را تشکیل میدهند استفاده شده است.

نتایج متوقعه از این تحقیق : با بررسی مسائل ذکر شده می توان به این نتیجه رسید که دین مقدس اسلام فقط به هدایت ،فلاح و رستگاری انسان احترام گذاشته است و دین رحمت و رأفت است، دساتیر و رهنمودهایش در تمام ابعاد زندگی و زمینه های متنوع بافلاح و رست گاری انسانها در یک مسیر مستقیم استوار میباشد.

-ولایت رابطه بنده با خالق بوده که از عقیده آغاز و به عمل منتهی میشود یعنی ولی الله کسی است که به عقیده توحید ثابت و استوار بوده، به خواسته های ایمان عمل میکند و از امور منافی ایمان اجتناب می نماید.

فهرست عناوین

Error! Bookmark not defined..... مقدمه

فصل اول

کلیات و مفاهیم

Error! Bookmark not defined.....مبحث اول مفهوم ولی و ولایت در لغت و اصطلاح

Error! Bookmark not defined.....مطلب اول- مفهوم ولی در لغت:

Error! Bookmark not defined.....مطلب دوم- تعریف اصطلاحی ولی:

Error! Bookmark not defined.....مطلب سوم- معانی ولی در قرآن:

Error! Bookmark not defined.....مطلب چهارم -مفهوم ولایت در لغت :

Error! Bookmark not defined.....مطلب پنجم- تعریف اصطلاحی ولایت :

Error! Bookmark not defined.....مبحث دوم انواع و اقسام ولی و ولایت در قرآن کریم

Error! Bookmark not defined.....نوع اول-ولایت(دوستی) خداوند با مؤمنین:

Error! Bookmark not defined.....نوع دوم- ولایت (دوستی) مؤمنین با یکدیگر:

Error! Bookmark not defined.....نوع سوم- ولایت (دوستی) کفار و منافقین با یکدیگر:

Error! Bookmark not defined.....مبحث سوم کار برد لفظ ولی و ولایت، و مشتقات آن در قرآن کریم

Error! Bookmark not defined.....مطلب اول- کار برد لفظ ولی و ولایت در قرآن کریم:

Error! Bookmark not defined.....مطلب دوم - مشتقات لفظ ولی و ولایت در قرآن کریم:

فصل دوم

اولیاء الرحمن در قرآن کریم

Error! Bookmark not defined.....مبحث اول اولیاء الرحمن، صفات، جایگاه و اهمیت آنها در قرآن کریم

Error! Bookmark not defined.....مطلب اول- صفات اعتقادی و عملی اولیاء الرحمن در قرآن کریم:

Error! Bookmark not defined.....مطلب دوم- مواصفات اخلاقی اولیاء الله:

Error! Bookmark not defined.....مطلب سوم-جایگاه انبیاء و اولیاء و تفاوت‌هایشان:

Error! Bookmark not defined.....مبحث دوم اقسام اولیاء الرحمن، مراتب و تفاضل میان آنها در قرآن کریم

Error! Bookmark not defined.....مطلب اول - اقسام اولیاء الرحمن در قرآن کریم:

Error! Bookmark not defined.....مطلب دوم - مراتب و تفاضل میان اولیاء الرحمن در قرآن کریم:

Error! Bookmark not defined.....مبحث سوم اسباب کسب ولایت الهی و آثار آن در قرآن کریم

Error! Bookmark not defined.....مطلب اول- اسباب اعتقادی و قلبی کسب ولایت در قرآن کریم:

Error! Bookmark not defined.....مطلب دوم- آثار و نتایج ولایت الهی در قرآن کریم:

فصل سوم

اولیاء الشیطان در قرآن کریم

Error! Bookmark not defined.....مبحث اول اولیاء الشیطان و صفات آنها در قرآن کریم

مطلب اول- تعریف شیطان:.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم - معرفی اولیاء الشیطان از دیدگاه قرآن کریم:.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب سوم - صفات اولیاء الشیطان در قرآن کریم:.....	Error! Bookmark not defined.
مبحث دوم اسباب ولایت شیطان، آثار و نتایج آن در قرآن کریم.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب اول- اسباب ولایت شیطان در قرآن کریم:.....	Error! Bookmark not defined.
مطلب دوم - آثار و نتایج ولایت شیطان در قرآن کریم:.....	Error! Bookmark not defined.
134	خاتمه و نتایج بحث
فهرست آیات قرآن کریم (به ترتیب سوره ها).....	Error! Bookmark not defined.
فهرست احادیث.....	Error! Bookmark not defined.
فهرست اعلام.....	Error! Bookmark not defined.
فهرست منابع.....	Error! Bookmark not defined.

خاتمه و نتایج بحث

الحمد لله اولاً و آخراً، وله الشكر والامتنان على ما تفضل به من النعم والعرفان، والصلوة والسلام اولاً و آخراً على النبي الخاتم وعلى آله وصحبه وسلم.

وبعد : به فضل و توفيق الله متعال تحقيق روى موضوع " ولى و ولايت از نظر قرآن كريم " را تا آنجا كه توان داشتيم به اتمام رسانيدم ،اميد است احاطه پسنديده ي روى موضوع كرده باشم ،اگر تقصيرى دريكي از جوانب بحث وجود داشته باشد از نارسايى من است اميد ميبرم تحقيق روى موضوع يك مقدمه خوب براى تحقيقات بعدى و يك وسيله خوبى جهت آگاهى متقاضيان معلومات در بخش هاى علوم قرآنى بوده باشد.

از خلال بحث به مجموعه ي از نتايج دست يافتيم كه مهمترين آنها قرار ذيل اند:

1-كلمه ولى مفهوم گسترده ي را افاده ميكند كه در اصطلاحات شرعى و علوم قرآنى به معانى متعددى اطلاق شده و مصداقات زيادى را از قبيل سرپرستى ،سلطه و حاكميت ،دوستى و محبت شامل ميگردد.

2-ولايت وصف ويا صفتى است كه ولى به آن متصف بوده ودر نتيجه آن بنده مؤمن و متقى آن مقام ولايت را بدست آورده مورد نصرت ويارى الله متعال قرار ميگيرد.

3-ايمان كامل و عقیده راسخ به ذات و صفات الله متعال همراه با تقوا از مهترين اسباب ولايت بوده و الله متعال در تعريف دوستان خود همين دو صفت را معيار قرار داده است.

4-ولايت از نبوت مجزا بوده و نسبت در ميان ولايت و نبوت عموم و خصوص من وجه ميباشد(هر نبى ولى بوده ميتواند اما هر ولى نبى بوده نميتواند)

5- در ولايت بعد از ايمان و تقوا ،اتباع از الله متعال ورسول الله صلى الله عليه وسلم و عمل به فرايض و واجبات، واجتناب از منهيّات شرط ميباشد.

6-تقرب جستن به الله متعال ورسيدن به درجه دوستى الله متعال به وسيله روى آوردن به ذكر و اذكار ، علاقه با قرآن كريم و عمل به نوافل حاصل ميگردد، هرگاه بنده مؤمنى به اين مقام رسيد در حفظ و حمايت الله متعال قرار گرفته از گناهان و معاصى دور ميگردد.

7- ولى و ولايت در قرآن كريم به معنای دوست ، همكار ، يارى دهنده استعمال شده است بناء افرادى را كه در امر زنده گى با هم دوست و همكار باشند اولياى همدیگر گفته ميتوانيم.

8-ولى يكي از صفات الله متعال بوده كه به معنای ناصر و يارى دهنده بنده ها ميباشد بناء نسبت اين كلمه به الله متعال نيز درست ميباشد.

9- ولايت به معنای دوستى در مقابل دشمنى بوده بنا بر اين ولايت مشتمل بر اتباع، مسئوليت ،تدبير قدرت و عمل كرد ها ميشود.

10-مقام ولايت كه مؤمنان به آن متصف ميشوند دو نوع بوده 1-ولايت عامه يعنى تمام مؤمنانى كه تقوا داشته وبه اوامر الهى پابند باشند اولياء الله گفته ميتوانيم 2-ولايت خاصه اولياى خاص كسانى اند كه به درجه كمال تقوا و طاعت رسيده و كوچكترين ترين حركتى را كه در آن رضای الله متعال نباشد انجام نميدهند.

11- کار برد لفظ ولی و ولایت در قرآن کریم گسترده بوده و در هر مقام میتوانیم همان معنای کار بردی رعایت کنیم مثلاً در آیه (وَلِكُلِّ جَعَلْنَا مَوْلِيًا مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ.. نمیتوانیم لفظ "موالی" را دوست و مقرب معنا نماییم.

12- در قرآن کریم کلمات دیگری از لفظ ولی و ولایت اشتقاق شده و به معانی خاصی دیگری استعمال شده است.

13- اولیاء الرحمن و اولیاء الله از اصطلاحات خاص قرآنی بوده و الله متعال در قرآن کریم دوستان مقرب خود را به این نام یاد کرده است.

14- اولیاء الرحمن بنده های مقرب الله متعال بوده اما این مقام با ادعا و نام گذاری نه بلکی بارعایت اسباب و اتصاف به اوصاف حاصل میشود.

15- در نسبت اولیاء الله یا اولیاء الرحمن رابطه دوستی از هردو جانب رعایت کرده میشود (این شخص با پیروی از دستورات الله متعال از وی اطاعت نموده و او را دوست می دارند. و یا ولی الله کسی است که الله متعال به نسبت طاعت و قربتش او را دوست داشته است.

16- عصیان منافی دوستی است پس اولیاء الرحمن کسانی اند همراه با ایمان و تقوا در هیچ موردی و در هیچ لحظه از لحظات زنده گی از الله متعال نافرمانی نمیکنند چنانکه گفته اند :

تعصى الإله وتزعم حبه ... هذا لعمرى في القياس شنيع

لو كان حُبُّكَ صادقاً لأطعته ... إن المحبَّ لمن يحبُّ مُطيعٌ

17- در نتیجه رسیدن بنده به مقام اولیاء الرحمن سه امر مهم را نصیب میشود:

1 - شرح صدر 2 - معرفت حق و باطل. 3 - محو سیئات و آمرزش گناهان کبیره.

18- مواصفات اخلاقی چون : وفا به عهد ، عدم نقض پیمان ، صله رحمی و رعایت حقوق الله و بندگان صبر در برابر مشکلاتها و مصائب ، اجتناب از دروغ و غیره..: از شروط و اسباب مهم رسیدن به مقام ولایت و شامل شدن در صف اولیاء الرحمن میباشد.

19 - با آنکه بنده های مقرب الله متعال به اسم اولیاء الرحمن یاد میشوند اما شامل انواع و اقسام بوده و از لحاظ درجات و تفاضل از هم متفاوت اند.

20- اولیاء الشیطان گروه از انسانها است که در دام فریب کارانه شیطان افتیده و از آن پیروی میکنند.

21- اولیاء الشیطان عبارت از کسانی اند که اطاعت از شیطان نموده و مأمور به امر شیطان می باشند، آنچه را که از جانب رسول الله (صلی الله علیه وسلم) آمده است مخالفت می کند.

22- قرآن کریم از دشمنی شیطان برای انسانها و وساوس فریبکارانه شیطان علیه آنان خبر داده است و در معرفی دوستان شیطان از جملات "اولیاء الشیطان و اولیاء الطاغوت" استفاده شده است.

23- در قرآن کریم به غرض معرفی اولیاء شیطان اوصاف و اسباب زیادی ذکر شده است که شیطان به هدف جلب دوستانش و گمراه سازی آنان استفاده میکند و مؤمنان میتوانند دوستان شیطان را با آن اوصاف شان بشناسند.

24- دوستی با شیطان آثار زشتی را در دنیا و آخرت به پیروان خود به بار می‌آورد و از آثار بد دوستی با شیطان، یکجا محشور شدن شیطان با اتباعش در روز قیامت: بیزاری شیطان از اتباعش در روز قیامت، ورود شیطان و اولیای آن در آتش دوزخ میباشد.

پیشنهادهات :

- 1- ترجمه کتاب های مرتبط به موضوع از زبان عربی به زبان دری
- 2- نوشتن مقالات و کتاب های کم حجم در رابطه به موضوع به زبان دری
- 3- ایجاد سیمینار های علمی در رابطه به موضوع در سطح پوهنتون ها
- 4- تربیه متعلمین و محصلین با صفات اولیا الرحمن و بیان صفات اولیای شیطان و تشویق آنها به اجتناب از این اشخاص و صفات آنها

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af